

Sådan skaber du et godt socialt børnemiljø, som understøtter børnenes udvikling

Skrevet af Søren Aahus, pædagogisk antropolog

Føler du oftest at det er de udadrettede og opsøgende børn, der får din opmærksomhed - og at det skygger for dit samlede billede af børnenes trivsel i børnegruppen? Går du hjem med dårlig samvittighed over de børn, som du ikke fik set i dag? Læs her, hvordan du får kortlagt de sociale relationer i børnegruppen, og få gode råd til, hvordan du gennem den daglige organisering kan skabe optimale betingelser for et godt socialt børnemiljø.

Et godt børnemiljø handler om social trivsel

Børnemiljø handler om, hvordan børn trives med hinanden, de voksne og de aktuelle rammer inde og ude. Det er med andre ord de fysiske, psykiske og æstetiske forhold i et dagtilbud som udgør børnemiljøet.

Børne og familieforsker Per Schultz Jørgensen understreger dog at *"positiv social trivsel er forudsætningen for hele udviklingsprocessen, her ligger trygheden, tilbagemeldingen, accepten og inspirationen til at forsøge at gå nye veje (Jørgensen, 2009)"*.

Jørgensen uddyber, at når børn er i god social trivsel, føler de sig trygge, elsket, anerkendt og at de er noget værd i sig selv og i forhold til andre.

Hvis børnene er i god social trivsel har de overskud, livsmod, ressourcer og kreativitet til at mestre de udfordringer, som de møder i dagligdagen. De er 'Mestringsbørn'.

Modsat hvis børnene ikke er social trivsel, men i stedet er usikre, så sættes overlevelsesreaktioner i gang. Børnene bruger alle deres ressourcer på at undgå fejltagelser,

blive drillet eller holdt udenfor. Disse børn er 'Overlevelsesbørn'.

Første skridt mod et positivt socialt børnemiljø

Børn skaber venskaber på tværs af alder, køn og etnicitet, og for de fleste børn sker det tilsyneladende ud fra tilfældigheder og på deres eget initiativ - mens nogle børn har brug fra hjælp fra de voksne.

For at sikre at vores relationsarbejde ikke bygger på vores egne forestillinger, må vi kortlægge og undersøge de relationer som det enkelte barn indgår i. Først og fremmest er vigtigste at undersøge, hvordan børnene selv oplever deres relationer til andre børn. Det kan jo være at det enkelte barn tillægger andre værdier i relationen til et andet barn, end vi voksne vurderer. Først herefter kan vi supplere med vores egne observationer - som selvfølgelig bygger på konkrete beskrivelser.

Lav et enkelt og let tilgængeligt børneinterview

For at en undersøgelse af børnenes oplevede relationer til andre børn overhovedet er realistisk at udføre i en hverdag med mange opgaver, skal du gøre det enkelt for dig selv:

- Stil få og enkle spørgsmål
  - så de svarer til børnenes udviklingsniveau. Du kan f.eks. blot spørge: *"Hvem er din(e) bedste ven(ner) i børnenhaven?"* og *"Hvem kan du også godt lide at lege sammen med?"*
- Notér det ned
  - evt. i et skema, så bliver data efterfølgende lettere at analysere. Her kan du også notere dine egne observationer af, hvem det

pågældende barn leger med, og hvilken kvalitet du vurderer at relationen har.

- Gør det i hverdagsituationer
  - hvor du alligevel har én til én kontakt, eks. når barnet hjælper dig med praktiske opgaver, når I leger eller tegner. Vær opmærksom på at hvis der er andre børn tilstede, kan det have indflydelse på barnets svar.
- Få hjælp fra dine kolleger
  - Ved at I deler børnene op imellem jer – det er mere overskueligt at tale med 6-7 børn frem for 20.
- Sæt en realistisk tidsramme
  - Giv dig og dine kolleger god tid ved evt. at afsætte 8-14 dage til opgaven. Der er oftest også mange andre ting, der skal prioriteres.

Tag temperaturen på de voksnes relationer til barnet

Relationerne mellem børn og voksne er også afgørende for børnenes sociale trivsel. Børnene må opleve at de voksne giver dem fysisk og psykisk omsorg. De skal opleve at blive rørt ved, blive trøstet, lyttet til og blive anerkendt for dem, de er. Børn kan være afhængige af de voksnes hjælp til at indgå og deltage i meningsfulde og anerkendende fællesskaber, og det lykkes kun, hvis børnene oplever en god relation til de voksne.

Du og dine kolleger kan undersøge om alle børn i jeres gruppe er i en positiv relation til mindst én voksen. Igen gælder det om at gøre det enkelt:

- Skriv børnenes navne op
- Lav få kategorier, som beskriver de forskellige typer af relationer, som I kan have til et barn
- Alle voksne på stuen udfylder deres relationer til alle børnene
- I sammenligner jeres resultater

Hvis denne undersøgelse skal være brugbar kræver det, at I er hudløs ærlige overfor jer selv og jeres kolleger. Det kræver en lille portion mod, men kommer børnene mest til gode.

De data, som I samlet set får ud af jeres børneinterview og skema om voksen/barn relationer, skal danne baggrund for planlægning af jeres videre pædagogiske arbejde.

Tag udgangspunkt i de psykologiske grundbehov i din pædagogiske praksis

I organiseringen af de pædagogiske praksis kan det være givtigt at skæve til den Integrative Vitaliseringspsykologi. Denne psykologiske forståelse understøtter, for mig at se, et godt socialt børnemiljø, idet der tages udgangspunkt i de faktorer, der motiverer børn til udvikling. Ifølge professor ved Psykologisk Institut, Aarhus universitet Jan Tønnesvang (2015) har mennesket fire psykologiske grundbehov: Behov for autonomi, tilhør, mestring og mening. Jeg giver her et bud på, hvordan det kan omsættes til pædagogisk praksis.

Behov for autonomi – Se mig som den jeg er
Grundlæggende behov for at være den, man er og blive set, anerkendt, forstået og spejlet på sin måde at fremstille sig selv (Tønnesvang, 2015).

Du er som fagprofessionel ansvarlig for at barnet oplever at blive mødt med empati, accept og forståelse i forhold til de intentioner, der ligger bag ved hans/hendes adfærd. Her kan jeres undersøgelse af de voksnes relationer til barnet være en god hjælp. De voksnes adfærd skaber også kultur for børnenes adfærd. Populært sagt: børn gør ikke som du siger, men som du gør.

Behov for tilhør – Lad mig høre til ligesom dig
Vedrører vores grundlæggende behov for at indgå i nære sociale relationer og at være en del af identitetsfællesskaber, hvor vi oplever tilhør og tolerance (Tønnesvang, 2015).

Du må som voksen hjælpe barnet ind i relationer, hvor nærhed, varme, tillid og

omsorg udveksles, hvilket særligt er gældende i venskaber. Det er her, at dine børneinterviews kommer ind i billedet. Hvis barnet ikke har en særlig ven, kan der måske bygges videre på de relationer, i hvilke barnet også føler sig godt tilpas. Måske skal der organiseres konstellationer på tværs af andre stuer i institutionen for at vise barnet andre mulige sociale relationer.

Vi-heden er også væsentlig – dét at høre til en gruppe, hvor der er en oplevelse af ligeværd på trods af forskelligheder, og hvor der opleves tilhør og identitetsfællesskab med andre, der er gjort af samme stof som én selv. Lav aktiviteter hvor dét at være "vi på stuen" eller "vi i børnehaven" bliver noget særligt.

Behov for mestring – Giv mig passende udfordring

Her lægges der særligt vægt på, at man har behov for udfordringer i form af medspillende modspil, der hverken overstiger eller går helt ved siden af de mestringskapaciteter, man har, men i stedet frustrerer dem tilpas til, at man lærer og udvikles herved (Tønnesvang, 2015)

Barnet kan både vise, hvad det kan og blive udfordret i diverse aktiviteter. Arrangér aktiviteter på tværs af alder, hvor barnet enten kan vise de mindre børn, hvad det mestre, eller lære at de lidt ældre børn. Giv barnet særlige opgaver med fuld tiltro til, at barnet kan klare det. Eks. hente noget på en anden stue, selv dække bord, feje efter spisning eller andet.

Forskellige relationer og aktiviteter, kræver forskellige kompetencer.

Behov for mening – Vis mig, hvem/hvad jeg kan blive

Vi søger meningsgivende retning for vores liv via forbilleder og noget at se op til (...), som vækker vores gejst, beundring eller ærefrygt, ved at være enten sjovt, interessant eller kulturelt værdifuldt (Tønnesvang, 2015)

Strukturér og organisér aktiviteter på måder, så barnet oplever, at der er en mening og en værdi ved læring, bl.a. ved at tage udgangspunkt i, hvad børnene er optaget af p.t. I tilgift kan du blive en voksen, som barnet gerne vil være som, når han/hun bliver stor.

Sørg også for at alle børn har mulighed for at vise deres potentialer for hinanden, idoler og gode forbilleder findes også i børnegruppen.

I det hele taget handler det om at skabe en kultur, hvor dét at være sig selv og positiv opmærksomhed på andre er et ideal i sig selv

Dét med småt

- Hellere én voksen til ti børn, end to voksne til tyve
- Gode daglige rutiner i overgangene mellem aktiviteter frigiver positiv energi
- Mindre snak mellem de voksne giver mere opmærksomhed til børnene

Litteratur

Jørgensen, Per Schultz (2009): *Et godt børnemiljø handler om sociale relationer*. Dansk Center for Undervisningsmiljø

Tønnesvang, Jan & Hedegaard, Nanna B. (2015): *Vitaliseringsmodellen. En introduktion*. Klim

Inspiration til relations- og venskabskemaer
<https://www.facebook.com/pg/aahus.dk>